

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA LJUBLJANA

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o zavodu:

► **Tip zavoda:** javni, zavod za prestajanje kazni zopora (za obsojence (tudi mlajše polnoletnike) z območja sodnega okrožja Ljubljana, če so obsojeni na kazen zopora do enega leta ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega enega leta zopora, obsojence z območja sodnega okrožja Kranj, Krško in Novo mesto (tudi mlajše polnoletnike), če so obsojeni na kazen zopora nad šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šestih mesecev zopora, polnoletne obsojence z območja sodnega okrožja Ljubljana, če so obsojeni na kazen zopora do enega leta in dva meseca ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega eno leto in dva meseca zopora, polnoletne obsojence z območja sodnih okrožij Kranj, Krško in Novo mesto, če so bili obsojeni na kazen zopora nad šest mesecev do enega leta in šest mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega šest mesecev in ni daljši kot eno leto in šest mesecev zopora; za pripornike, če je pripor odredilo Okrožno sodišče v Ljubljani ali Okrožno sodišče v Kranju; za moške, ki jim je bil določen uklonilni zapor v postopku o prekršku, z območja Mestne občine Ljubljana, občin Dol pri Ljubljani, Medvode, Vodice, Brezovica, Ig, Škofljica, Velike Lašče, Dobrova - Polhov Gradec, Horjul, Domžale, Trzin, Lukovica, Mengeš, Moravče, Grosuplje, Dobropolje, Ivančna Gorica, Hrastnik, Kamnik, Komenda, Kočevje, Kostel, Osilnica, Litija, Ribnica, Sodražica, Loški potok, Trbovlje, Log - Dragomer, Šmartno pri Litiji in Zagorje ob Savi).

► **Kategorije nastanjenih oseb:** obsojenci, priporniki in moški, zoper katere se izvršuje uklonilni zapor.

► **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost zavoda na dan obiska:** 128 (od tega za obsojence 65, za pripornike 55 in za moške na prestajanju uklonilnega zopora osem mest), dejansko 89 obsojencev, 143 pripornikov in trije moški na prestajanju uklonilnega zopora – skupaj 235 zaprtih oseb (84 odstotna prezasedenost¹).

¹ Prezasedenost je bila tako še vedno najbolj pereča glede pripornikov. Situacija se v skrajnem primeru še vedno rešuje skladno z dogovorom z GUURSIKS, da se v primeru, ko število zaprtih oseb doseže število 245 zaprtih oseb, prične postopek za premestitev v katerega izmed manj zasedenih zavodov za prestajanje kazni zopora.

Potek obiska in priprava poročila:

- ▶ Obisk je bil **najavljen. Opravljen je bil 10. maja 2011.**

- ▶ **Skupina za obisk:** trije predstavniki Varuha (univerzitetna diplomirana pravnica, specialist kriminalističnega preiskovanja), dva predstavnika izbranih nevladnih organizacij (predstavnica Inštituta Primus in predstavnik Rdečega križa Slovenije) in pogodbeni izvedenka za področje zdravstvene oskrbe (dr. med. spec. psih.).

- ▶ **Vsebina obiska:** uvodni in zaključni razgovor z direktorjem zavoda in vodjo vzgojne službe, ogled bivalnih in še nekaterih drugih prostorov zavoda ter razgovori s tamkaj prisotnimi zaprtimi osebami.

► **Poročanje:** poročilo o obisku smo po pošti posredovali Generalnemu uradu Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju: GUURSIKS), zavodu pa v vednost 11. 7. 2011, skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči njegova stališča; tozadevni odgovor smo prejeli 26. 8. 2011, torej 46. dan po odpremi.

► DPM je posebej pohvalil

- pojasnila zavoda, da v primerih, ko prejmejo prijavo pograhitve oblačil iz pralnice², te prijave preverijo in v primeru ugotovitve, da je krivda na strani zavoda manjkajoča oblačila zaprtim osebam tudi nadomestijo in
- prizadevanja zavoda v smeri, da skuša zagotoviti delo čim večjemu številu zaprtih oseb³.

³ Tokrat je bilo zaposlenih skupno 44 obsojencev. Večina teh je delala na hišnih delih (21 v kuhinji, štirje v pralnici in eden v knjižnici), šest pa v JGZ Golovec (na triurni montaži v okviru slednjega pa še osem obsojencev). Delalo je tudi sedem pripornikov, od tega pet na hišnih delih (pobiranje smeti, razdeljevanje hrane,...) in dva kot pleskarja. Po pojasnilih direktorja pa dela trenutno niso uspeli zagotavljati 20 zaprtim osebam.

DPM: opozarjamo, da Zakon o kazenskem postopku (ZKP) le izjemoma dovoljuje, da se mladoletnik pripre skupaj s polnoletnimi⁴ in še v tem primeru je potrebno ugotavljati njegov interes in njegovo korist (drugi odstavek 473. člena ZKP). Zato tudi predlagamo, da zavod, kljub izdanim odredbam sodišča, vendarle pred namestitvijo mladoletnih pripornikov v največji možni meri ugotovi, ali je takšna namestitev res nujna in predvsem v interesu mladoletnika in v njegovo korist. Na ta problem bo pristojne organe dodatno opozoril tudi Varuh človekovih pravic RS⁵.

GUURSIKS: zavod namestitev mladoletnega pripornika s polnoletnimi s strani strokovnih delavcev zelo tenkočutno spremlja in v primeru, da zazna, da namestitev kakorkoli ni ustrezna, takoj ukrepa in mladoletnega pripornika prerazporedi. Sicer pa zavod mladoletnim pripornikom posveča posebno skrb v smislu 6. člena Pravilnika o izvrševanju pripora. Z mladoletnikom po sprejemu v pripor v roku 24 ur, oziroma v primeru sprejema mladoletnika čez vikend ali praznik prvi delovni dan, uvodni razgovor opravi psiholog. O ugotovitvah in stanju mladoletnega pripornika psiholog obvešča direktorja zavoda vsako sredo na sestanku strokovne skupine. Ena izmed obveznosti je tudi, da se takoj navežejo stiki s centrom za socialno delo, na območju katerega je mladoletnik prebival, in službo za socialno delo sodišča. Strokovni delavci pristojnega centra za socialno delo, kakor tudi socialna služba sodišča, opravita vsaj en obisk mladoletnega pripornika. Zavod z navedenimi institucijami sodeluje sproti in v obliki timskega dela. Pri mladoletnih pripornikih je lahko tudi stik s starši bolj intenziven, običajno preko telefona, občasno tudi osebno, v času obiska pripornika - pred ali po samem obisku.

DPM: v sobi številka 101 smo ugotovili, da je vanjo nameščenih šest pripornikov, ki so jim na voljo le štiri omare za shranjevanje osebnih stvari. Predlagamo, da se tudi v ostalih (skupinskih) sobah pripornega oddelka preveri, če je v sobah dovolj omar glede na število nameščenih pripornikov oziroma da se vsaki zaprti

GUURSIKS: pojasnjujemo, da je v bivalnem prostoru št. 101, v katerem trenutno biva pet pripornikov, slednjim na voljo pet omar, od katerih so štiri široke in ena ozka. Ena izmed širokih omar je predelana na polovico in je namenjena dvema pripornikoma, v primeru, ko je v bivalnem prostoru šest pripornikov. V ta

⁴ V času tokratnega obiska so bili na pripornem oddelku skupaj s polnoletnimi nameščeni trije mladoletniki. Dva izmed njih sta bila nameščena v bivalni prostor št. 92 skupaj s še štirimi polnoletnimi priporniki. Ob tem so polnoletni izrazili dvom o ustreznosti takšne namestitve za mladoletnika. Prav tako je v ustreznost svoje namestitve podvomil tudi eden izmed mladoletnikov, vendar je menil, da nanjo niti ne more vplivati. Na podlagi dokumentacije je bilo ugotovljeno, da so mladoletniki nameščeni v priporu s polnoletnimi na podlagi zelo skope odredbe sodišča. Ta namreč določa zgolj to, da se mladoletnik "pripre skupaj s polnoletnimi, ki nanj ne bodo kvarno vplivali". Iz same odredbe pa ni bilo razvidno, kdo in na kakšen način sploh ugotavlja, kateri izmed polnoletnih pripornikov na mladoletne ne bodo kvarno vplivali.

⁵ Glej letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2011, primer s številko 6.3-27/2011.

osebi zagotovi uporabo lastne omare za shranjevanje osebnih stvari.

bivalni prostor dodatnih omar ni mogoče nameščati, saj za to ni prostora. Zavod zagotavlja, da je v ostalih bivalnih prostorih zaprtim osebam na voljo dovolj omar, je pa res, da zaradi prostorske stiske omare niso enakih dimenzij, vendar kljub temu zavod vsaki zaprti osebi zagotovi garderobno omaro za shranjevanje osebnih stvari.

DPM: na priporniškem oddelku smo ponovno naleteli na precej pritožb glede 'zgubljanja' (predvsem boljših) oblačil v zavodski pralnici.

GUURSIKS: ugotavljamo, da v zadnjem času zavod ne dobiva pritožb zaprtih oseb zaradi izgubljanja njihovih oblačil, ki so jih oddali na pranje v zavodsko pralnico. Sicer pa so vse zaprte osebe obveščene, da se oblačila perejo na njihovo odgovornost ter da naj kvalitetnejša oblačila oziroma občutljivejše dele oblačil oddajo na pranje svojcem ob obisku, kar omogočajo tudi veljavni predpisi. Res je, da se v posameznih primerih del oblačila izgubi ali pomotoma vrne v drug bivalni prostor, vendar se taka oblačila v večini primerov najdejo. Če se oblačilo ne najde, zavod zaprti osebi ponudi nadomestno oblačilo.

DPM: pri pregledu prostora za izločitev je bilo ugotovljeno, da je poškodovano (prerezano) oblazinjenje pri podboju. Predlagamo, da se do odprave pomanjkljivosti le-te prostor ne uporablja.

GUURSIKS: vrata v bolniški sobi so bila zdaj že popravljena.

DPM: v bolniški sobi je bilo ugotovljeno, da so poškodovana (razbita) vrata v toaletne prostore, kar predstavlja nevarnost poškodbe, še posebej, ker so v ta prostor praviloma nameščene osebe z zdravstvenimi težavami.

DPM: vodstvo je bilo seznanjeno tudi s pomanjkljivostmi sprejemnega prostora številka 132. Prostor je v slabem stanju, poleg tega pa tudi obstoječa oprema ni ustrezno vzdrževana. Tako je med drugim odpadel tudi pokrov WC školjke. Predlagamo, da se prostor primerno uredi oziroma vsaj odpravijo pomanjkljivosti na obstoječi opremi, ne glede na to, da so osebe vanj nameščene le za krajši čas.

GUURSIKS: sicer soglašamo s predlogom DPM, da se prostori primerno uredijo oziroma sproti odpravijo pomanjkljivosti na obstoječi opremi, ne glede na to, da se osebe vanj nameščene le za krajši čas. Hkrati pa pojasnjujemo, da zavod posveča veliko pozornost temu, da so okvare, ki jih ugotavlja varnostna služba, sporočene službi za vzdrževanje oziroma hišniku, ki sta dolžna okvare v čim krajšem času

sanirati. Pri tem imajo prednost okvare, ki so interventnega značaja. Da število popravil in sanacij opreme in prostorov v zavodu ni majhno, kažejo podatki, da je bilo v letu 2011 do 18. julija opravljenih kar 465 posegov za sanacijo okvar opreme, inventarja in prostorov. Zavod redno izvaja tudi pleskanje bivalnih in drugih prostorov po vnaprej pripravljenem razporedu, ki je usklajen z interesi zagotavljanja varnosti v zavodu. Po tem razporedu je bila soba št. 120, ki jo DPM v poročilu omenja, že prepleskana. Podobno je bila sanirana tudi poškodovana obloga v prostoru za odstranitev in zamenjan pokrov na WC školjki.

DPM: pričakujemo, da bo do realizacije oziroma izgradnje nadstreška na notranjem sprehajališču tudi dejansko prišlo⁶.

GUURSIKS: razlogi, da na sprehajališčih še vedno ni ustreznega nadstreška, so izključno finančne narave. Ker so bile že pridobljene ponudbe za nabavo potrebnega materiala za postavitev nadstreška, bomo v sodelovanju z zavodom poskušal poiskati čim hitrejšo rešitev.

DPM: predlagamo, da se proučijo možnosti za nabavo dodatne opreme za fitnes, ki ga uporabljajo priporniki⁷, na način, ki ne bi nujno predstavljal finančnega bremena (donacija).

GUURSIKS: zavod bo preučil možnosti za nabavo dodatne opreme za fitnes na način, ki ne bi nujno predstavljal finančnega bremena. Menimo, da je mogoče na podlagi 27. Člena Pravilnika o izvrševanju pripora razen fitnesa organizirati tudi druge oblike rekreacije in športa. To še posebej velja za zavod Ljubljana, saj ima slednji za fitnes slabe prostorske možnosti. Kljub temu so bila v letu 2010 zagotovljena finančna sredstva za nakup treh klopi za fitnes ter treh drogov za uteži. En od teh klopi skupaj z drogom za dviganje uteži je montirana v sobi za fitnes, in je na razpolago pripornikom. V letošnjem letu pa je načrtovan nakup še treh večnamenskih klopi, od katerih bo ena nameščena v

⁶ Pripornikom je zagotovljeno (v večjih sprehajalnih skupinah kot prej) dvakrat dnevno po uro in 15 minut gibanja na prostem. Slednje je sicer še vedno mogoče le na skromnem notranjem dvorišču, kjer tudi še ni bilo postavljenega nadstreška. Po zagotovilih direktorja je bila izgradnja slednjega sicer uvrščena v plan pod nujne potrebe.

⁷ Fitnes, ki je na voljo pripornikom, je bil v slabem stanju, oprema pa povsem pomanjkljiva in neustrezna oziroma je bilo le nekaj uteži.

fitnes za pripornike.

DPM: predlagamo, da zavod prouči možnosti, da je delo omogoči tudi večjemu številu pripornikov⁸.

GUURSIKS: pridružujemo se ugotovitvam, da je potrebno zagotoviti delo čim večjemu številu zaprtih oseb, kakor tudi predlogu, da se delo omogoči tudi večjemu številu pripornikov. Sicer pa menimo, da je Javni gospodarski zavod Golovec dolžan poskrbeti oziroma omogočiti delo čim večjemu številu zaprtih oseb, zato bo pozorno spremljal realizacijo te naloge. ZIKS-1 namreč določa, da se za zagotavljanje možnosti dela obsojencev v času prestajanja kazni zapora organizira ustrezna gospodarska dejavnost, ki je sestavni del izvrševanja kazenskih sankcij v Republiki Sloveniji.

DPM: zavod nima oddelka brez drog, kot to določa 53. člen Pravilnika o izvrševanju kazni zapora.

GUURSIKS: glede na število obsojencev, ki imajo težavo z odvisnostjo od prepovedanih drog, se tako zavod kot tudi sami zavedamo nujnosti postavitve takega oddelka, predvsem zaradi nadgradnje obravnave odvisnosti, ki poteka v zavodu. Zavod bo še naprej iskal optimalne rešitve za postavitve oddelka brez drog, saj mu je zaradi prezasedenosti zavoda trenutno to onemogočeno.

DPM: tudi tokrat vzpodbujamo, da bi vzgojna služba imela čim več stikov z zaprtimi osebami, da bi jih spodbujala in omogočala aktivno sodelovanje pri pripravi in izvajanju osebnega načrta⁹.

GUURSIKS: sami ob dosedanjih obiskih zavoda neodzivnosti vzgojne službe nismo ugotavljali. Ob našem naslednjem obisku zavoda se bomo na podlagi ugotovitve DPM temu posebej posvetili in skupaj z zavodom poiskali ustrezne rešitve.

DPM: predlagamo, da se v primerih zaznav disciplinskih kršitev dosledno izvajajo predpisani disciplinski postopki, v katerih mora biti odgovornost kršitelju ugotovljena in da je v tem primeru kršitelj deležen tudi predpisane sankcije¹⁰.

GUURSIKS: s predlogom v celoti soglašamo, v celoti soglašam, hkrati pa ugotavljamo, da je zavod v letošnjem letu že uvedel in izpeljal nekaj disciplinskih postopkov zoper obsojence, ki so storili disciplinske prestopke, kar bo

⁸ Kljub povečanju števila zaprtih oseb, ki se jim omogoči delo, pa je bilo ugotovljeno, da je število pripornikov, ki se jim omogoči delo, še vedno majhno glede na njihovo skupno število.

⁹ V vzgojni službi so vodja, dva psihologa, dva socialna delavca in osem pedagogov. Zaprte osebe so se v razgovorih z nami precej pritoževale na njen račun (predvsem v smeri neodzivnosti).

¹⁰ Ugotovili smo, da zavod v lanskem letu ni bil izpeljan noben disciplinski postopek zoper obsojenca. Letos pa so bili do dne našega obiska podani trije predlogi za uvedbo disciplinskega postopka, pri čemer je bil en nato ustavljen. Od preostalih dveh je bil v enem primeru predlog podan zaradi fizičnega napada na soobsojenca, v drugem pa zaradi groženj pedagoginji, neprimernega odnosa do nje oziroma neprimerne obnašanja.

gotovo pozitivno vplivalo na zmanjšanje hujših disciplinskih prestopkov. Pri tem še dodajamo, da mora zavod v vseh primerih, ko zazna, da je kateri od obsojencev storil hujši disciplinski prestop, še posebej, ko gre za izvajanja nasilja ali groženj zaprtim osebam, kakor tudi zaposlenim v zavodu, brez izjeme zoper take storilce disciplinskih prestopkov ustrezno disciplinsko ukrepati.

DPM: predlagamo, da zavod preuči možnosti v smeri pritožb nekaterih zaprtih oseb, ki so izpostavljale visoke cene izdelkov v zavodski kantini.

GUURSIKS: zavod je glede tega že podvil določene ukrepe. Uveden je namreč tedenski pregled cen, kvalitete in organoleptičnih lastnosti blaga v zavodski trgovini, pri čemer je ugotovil, da so cene določenih artiklov višje, kot so bile navedene v ponudbenem predračunu. Pri opozorilu najemnika trgovine na ugotovljene pomanjkljivosti se je prodajalec obvezal, da bo v čim krajšem času zagotovil tudi cenam primerne artikle. Zavod pa pri tem ugotavlja, da prodajalec velike količine blaga dobavlja po predhodnem naročilu zaprtih oseb, kar pomeni, da trgovec večino izdelkov ne nabavlja pavšalno, zaradi česar zaprte oseb bistveno vplivajo na ponudbo v zavodski prodajalni.